1893-1963
70-ий РІК ВИДАННЯ
І СЛУЖБИ СВОЄМУ
НАРОДОВІ ТА ПРАВДІ

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ:
"SVOBODA", 81-83 GRAND ST.
JERSEY CITY 3, N. J.
HEnderson 4-0237
HEnderson 4-0807
УНСоюз: HEnderson 5-8740
Тел.: з Ню Йорку:
BArcly 7-4125
УНСоюз: BArcly 7-5337

РІК LXX. Ч. 22. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 2-го ЛЮТОГО (FEBRUARY) 1963 ЦЕНТІВ — 12 — CENTS TWO SECTIONS (SECTION I) No. 22. VOL. LXX.

ПРЕЗИДЕНТ КЕННЕДІ ЗАПРОПОНУВАВ КОНҐРЕСОВІ НОВУ ФАРМЕРСЬКУ ПРОГРАМУ

Вашинґтон. — Президент Кеннеді 31-го січня переслав Конґресові фармерську програму на фінансовий рік, що починається 1-го липня 1963-го року, в якій пропонує фармерам добровільно обмежувати продукцію, щоб не збільшувати резерв харчових продуктів в урядових магазинах. Минулого року уряд старався про тривку і примусову контролю фармерської продукції, але Конґрес відкинув той плян. Цього року уряд пропонує добровільні й плинкі засоби до контролі продукції, але Президент підкреслив, що уряд мусить допомогти фармерам втримати стабільність цін на фармерські продукти і фармерських прибутків. Не знаємо докладних чисел нової програми, але в урядових колах гадають, що коли б її Конґрес прийняв, то зменшилися б витрати федеральної скарбниці на допомогу фармерам від $300 до $500 млн. Допомога фармерам становить коло трьох більйонів долярів річно. Ось головні пункти фармерського звернення Президента: 1) ЗДА і надалі мають велику надвишку фармерської продукції, і уряд думає про те, щоб і фармери і громадянство не були покривджені при розв'язці фармерської програми. Треба збільшити експорт і зредукувати федеральні видатки на допомогу фармерам; 2) В справі пшениці не вносить уряд нового проєкту ;3) Уряд пропонує новий законопроєкт в справі бавовни, який має збільшити прибутки фармерів і давати їм можливість продавати бавовну також і за кордон. Але все те повинно статися при якнайменших витратах федеральної скарбниці; 4) В справі продукції молока треба нового закону, який встановив би засади, щоб на добровільній базі можна було зменшити молочну продукцію. Більші користі з нового закону мали б ті фармери, які добровільно зменшили б молочну продукцію; 5) Треба б також зменшити продукцію кормових культур, в тому також і кукурудзи, бо інакше в новому фінансовому 1964-му році буде дуже велика надпродукція і внаслідок цього низькі ціни; 6) Президент звертає увагу на те, що програма „харчі для миру" має на цілі не тільки зменшити харчові запаси цієї країни, але вона дає нам теж нагоду використати наші рільничі можливості на те, щоб заохотити до економічного розвитку новозорганізовані держави в світі, головно в Африці.

Фармерську програму старався розв'язати президент Кеннеді в двох перших роках своєї президентури, але це йому не вдалося, подібно як не мав щастя в цій ділянці і попередній республіканський президент Д. Айзенгавер. Справа в тому, що американські фармери продукують більше, ніж цього вимагає домашня консумпція, і що можна продати за кордон. В урядових магазинах лежать великі запаси харчових продуктів — вартости коло 8-ох більйонів долярів, і федеральний уряд видає майже мільйон долярів денно на зберігання цих запасів. В останніх двох роках вдалося дещо зменшити харчові запаси, але не так, щоб вони не були великою проблемою для кожного секретаря рільництва. При розв'язці фармерської програми крім ідеологічних партійних різниць грають ролю ще й політичні розходження, бо партія, що є в опозиції ,часто виступає проти проєктів партії, що є при владі. Демократи хотіли б таку фармерську програму, яка дозволяла б федеральному урядові контролювати фармерську продукцію, а республіканці обороняють і в фармерській ділянці приватну ініціятиву самих фармерів.

Законопроєкт про адвокатську оборону бідних

Вашинґтон. — Президент Кеннеді в своєму зверненні про Стан Унії повідомив, що він внесе законопроєкт про те, щоб кожда заскаржена особа в суді мала компетентного адвоката - оборонця. „Право на фахову оборону мусить бути запевнене кождій людині у федеральному суді, без огляду на те, чи та особа має гроші чи ні", — казав Президент. В 1962-му році у федеральних окружних судах судили 29 736 осіб, з того майже одна третя не мала платного оборонця, який діяв безплатно, бо його визначив був до тої праці суд. Такий стан не є здоровий, бо безплатний адвокат може після розправи сказати: „Я набув правничого досвіду, а мій клієнт пішов до тюрми". Починаючи з 1938-го року федеральний суд не може нікого судити, коли підсудний не має адвоката. На початку лютого Президент має просити Конґрес, щоб призначив 3.5 мільйона дол. на те, щоб при всіх 90-ох окружних федеральних судах були визначені платні оборонці, які могли б обороняти тих клієнтів, які є забідні, щоб самі могли платити оборонця. Коли Конґрес ухвалить запропонований головним прокуратором закон, то при кождому окружному федеральному суді буде адвокатське бюро, яке даватиме правну пораду бідним.

В АМЕРИЦІ

● **З Куби прибуло 1 170 вигнанців,** яким Кастро дозволив залишити батьківщину на вантажному кораблі „Ширлі Лайкс", який возив окуп за давніше звільнених 1 113 бранців. Добровільні вигнанці мусіли зректися всього майна, яке залишилося на острові. Могли взяти з собою білизну і по три одяги. Одна стара жінка, всівши на корабель в Гавані, сказала: — Ну, Богу дякувати! Але її „поправив" працівник Кубинського Червоного Хреста: — Ні, Фіделеві Кастрові дяка! Літаком прибули на Флориду 100 американських громадян, які досі перебували на Кубі.

● **Йорданський прем'єр міністрів Васофі Тал** повідомив, що Йорданія виставить в своєму павільйоні на Світовій Виставці в Ню Йорку в 1964 і 1965 роках сувої перґаменту з Мертвого моря і римську колону з руїн в Джераші.

● **Три особи мали летіти** з летовища в Чесині, Вайомінґ, до бази ракет „Мінутменів", що віддалена на 50 миль. Під час лету побачили вони, що четверта особа, пілот літака, нагло померла на атаку серця. Один із пасажирів вхопив за керівницю літака, і йому вдалося долетіти до летовища і приземлитися щасливо на летовищі. Він ніколи не керував літаком.

● **У всіх місцевостях ЗДА** почалася збірка фондів на боротьбу проти поліо, на фонд так званий „Похід шісток" (Марч оф даймс). В Ню Йорку збірку започатковано в помешканні посадника міста Роберта Ф. Ваґнера, де пані Ваґнер пожертвувала на руки 4-річної дівчинки Лізи Марії Ібарра.

● **Американська Телеграфічна і Телефонічна Компанія** повідомляє, що від 1-го квітня ц. р. має коштувати тримінутова розмова на далеку віддаль тільки один доляр, або і ще менше. Але розмова мусить відбуватися між 9-ою годиною увечері і 4:30 по півночі.

МОСКВА ЛАЄ АМЕРИКУ, КОНҐРЕС І РОКЕФЕЛЛЕРА ЗА ДНІ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТИ

На жадну іншу акцію в Америці, зв'язану з українськими визвольницькими змаганнями, Москва не реаґувала з такою непогамованою люттю, як це вона вчинила тепер у зв'язку із відзначуванням в Америці роковин 22 січня проголошуванням Днів Української Незалежности. Хоч ці дні відбувалися вже і в минулих роках і хоч вже на деякий час перед 22-им січня були повідомлення до підготову до відзначування роковин також і в цьому році, в совєтській пресі і пропаґанді це не мало жадного відгомону. Оргія лайки на Америку у зв'язку з цими роковинами почалася, очевидно за наказом з Кремля, щойно 24-го січня. Головне вістря тієї лайки звернене головно проти Конґресу ЗДА за проведені в ньому українськими священиками молитви за Україну, та проти поодиноких законодавців, зокрема проти сенатора Скатта за його заяву на тему українських визвольних змагань. Але вже найбільше московської лайки посипалося в бік нюйоркського губернатора Нелсона Рокефеллера за проголошений ним з нагоди роковин 22-го січня День Української Незалежности в нюйоркському стейті. Короткий перелік тільки деяких голосів совєтської преси на цю тему дасть загальне уявлення про лють, яку викликала в Москві акція відзначування роковин 22 січня в Америці та якої Москва цим разом уже не могла мовчки стерпіти, здаючи собі справу також і з того, що про цю акцію населення поневолених нею України та інших країн таки довідалося, не зважаючи на всі мури і заслони.

Гнівом вибухли насамперед московські урядові „Ізвєстія" з 24-го січня, надрукувавши на першій сторінці „международний фейлетон", що його підписав „Тарас Бульба, молодший". Лють цього фейлетону скерована головно проти губернатора Рокефеллера, як це вже підкреслено і в заголовку: „Язик Рокфелера до Києва не доведе". Губернатор Рокефеллер представлений в тому фейлетоні, як кровожадна потвора, що тільки й мріє про український хліб і багатства. До фейлетону додана ще й карикатура, на якій показано українського еміґранта в козацькій шапці на голові та з тризубом в руці, що стоїть на долярових милицях, надскубуючи мапу УССР. У тому ж числі, також на першій сторінці надруковано одержану „по телефону" з Києва заяву Андрія Малишка та Михайла Чабанівського: „Не моліться намарно, панове!" Заява починається: „Нам стало відомо про ганебне видовище, що його розіграли деякі губернатори, сенатори та інші державні діячі Америки..." Тільки не згадують Малишко з Чабанівським, як це їм „стало відомим", бо до того часу в совєтських повідомленнях про це не було жадної згадки. Заява кінчиться бундючним: „ніхто не залізе своїми брудними руками до нашої совєтської хати. Заберіть геть свої загарбницькі лапи". В тому самому дні, 24-го січня, заговорила про це ще й київська „Радянська Україна", також фейлетоном і карикатурою на першій сторінці. Фейлетон нібито висміває еміґрантів, як вони збираються на віче в Олбані, називають Рокефеллера „батьком Рокефеллеренком" та заохочують його до походу на Україну, очевидно „по сталь і хліб". За цими двома газетами в дальших днях пішли інші, друкуючи фейлетони, заяви, протести і навіть вірші, із змістом яких познайомимо читачів при іншій нагоді.

Губернатор Нелсон Рокефеллер — „Батько Рокефеллеренко" — як його у безсилій люті намагається висміювати Москва за проголошення ним Дня Української Незалежности.

Сенатор Бирд домагається звільнення директора бюджету Ґордона

Вашинґтон. — Голова Сенатської Фінансової Комісії сенатор Гаррі Бирд домагається, щоб президент Кеннеді звільнив директора бюджету Керміта Ґордона за те, що він твердив в спільній Конґресовій Економічній Комісії, що збалянсований бюджет спричинить збільшення числа затруднених, більші податки і зменшення економіки. Бирд сказав в цій справі таке: „Коли ми не позбудемося таких економістів, то пропаде американська система". Але після появилася заява директора бюджету і Ґордон каже, що він не міг сказати того, що йому приписує сенатор Бирд, бо і він, це значить Ґордон, також змагає до збалянсованого бюджету. Ґордон твердить, що розходження між ним і сен. Бирдом виникло тільки внаслідок непорозуміння під час свідчення в Конґресовій Комісії. Ґордон зізнавав, що треба б зменшити податки, а це скріпить економіку і зменшить число безробітних. В цій Комісії свідчив ще секретар праці Віллард Вірц, який сказав, що як Конґрес не ухвалить законопроєкту про зменшення податків то число безробітних в 1967 році становитиме 7 мільйонів. Секретар торгівлі Лютер Годжес твердив, що урядовий плян змагає до збільшення прибутків, що є доказом, що уряд Кеннеді не є проти бизнесу.

Протидефамаційна Ліґа стверджує ріст Товариства ім. Джана Бирча

Вашинґтон. — Протидефамаційна Ліґа ствердила на своїх зборах в дні 30-го січня, що скрайнє права організація, яка називається Т-вом ім. Джана Бирча, в останньому році значно збільшила число своїх членів і нараховує тепер коло 60 000 активних членів. У звіті говориться про те, що засновник цієї організації Роберт Велч старається „об'єднати під своїм прапором всіх інших радикальних правих провідників". Т-во ім. Бирча має своїх членів у всіх 50 стейтах, але найбільше їх є в Каліфорнії, і то в південних повітах. Також в Тексасі є поважне число членів, менше їх на Флориді, в Мишиґені та Висконсині. У звіті пишеться, що ця організація видає на організаційні цілі коло $750,000 річно.

Українська хроніка

● **Паню Дарію Ребет,** яка виступить з доповіддю дня 3-го лютого ц. р. в год. 3-ій по полудні (а не як було проголошено в годині 4:30) в Українсько-Американському Осередку в Дітройті, привітає сенатор Ф. Гарт. Сенатор передасть також представникам української громади Дітройту український національний прапор, який був вивішений 22-го січня 1963 року на Капітолі у Вашинґтоні.

Амбасадори ЗДА в Лондоні і Бонні викликані на наради до Вашинґтону

Лондон. — Американський уряд викликав у зв'язку з теперішньою кризою в Західній Европі внаслідку „вета" Франції проти участи Британії у Спільному Господарському Ринку — амбасадорів ЗДА в Лондоні Дейвіда Бруса і в Бонні Волтера Довлінґа на наради у Вашинґтоні. Дейвід Брус перед своїм відлетом з Лондону мав довгу розмову з британським прем'єром Гаролдом Мекміленом. Мекміллен прийняв також на нараду данського прем'єра Єнса Отто Креґа, який після того заявив, що Данія не прийме запрошення від де Ґоля приступити до Спільного Господарського Ринку, поки не буде туди допущена також Британія. В п'ятницю 1 лютого Мекміллен мав відлетіти до Риму на конференцію з італійським прем'єром Амінторе Фанфані. Як відомо, Італія найпалкіше підтримувала заходи Британії щодо приступлення до Спільного Господарського Ринку. Як доказ прохолодження італійсько - французьких взаємин вважається відкликання проєктованої на лютий подорожі італійського прем'єра Фанфані до Парижу. Так само французький міністер оборони Пієр Месмер відкликав проєктовану подорож до Лондону у зв'язку з поганою французько - британською атмосферою. Кол. американський державний секретар Кристіян Гертер, який є тепер спеціяльним уповноваженим президента Кеннеді для торговельно - митних переговорів з европейськими державами, заповів обниження американських митних бар'єрів без уваги на останні події. Але він несподівано відлетів до Лондону на запрошення, отримане від британського уряду. Все ж, ЗДА зацукуються перед радикальнішими відплатними заходами проти Франції, здаючи собі справу, що Французький Банк має тепер один більйон долярів резерви і міг би пошкодити платничому балянсові ЗДА, домагаючись золота за ті доляри.

В ОН знову виринула справа совєтського колоніялізму

Об'єднані Нації. — У підкомісії Об'єднаних Націй проти расової дискримінації прийшло в минулу середу 30 січня до гострої суперечки між представником ЗДА з одного боку та представниками СССР і Польщі з другого на тлі проблеми колоніялізму. Згадана Підкомісія є аґенцією Комісії ОН для людських прав. Комуно-польський делеґат Войцех Кентшинські запропонував, щоб декларацію проти расової дискримінації долучити до декларації проти колоніялізму в Африці. Представник Британії спротивився цьому, ствердивши, що тоді аполітична декларація проти расової дискримінації, як оборона засадничих прав людини, буде використана для політичних цілей. Совєтський представник Борис Іванов підтримав свого польського колегу й почав виголошувати демагогічну промову про нещасну долю 12-ох мільйонів муринів, які ще перебувають в колоніяльному стані і терплять від расової дискримінації. На те речник ЗДА Морров Абрам пригадав, що ЗДА була і є проти всіх форм колоніялізму та що СССР говорить „тільки про одну форму колоніялізму, яка є в Африці, а промовчує ту, яку СССР плекає в Европі". „Дозвольте — заявив він — що станемо говорити про естонців, литовців і латишів та всіх інших, які прагнуть своєї незалежности". Іванов страшенне обурився, бо — мовляв — „в Совєтському Союзі не існує расової дискримінації", а названі американським речником країни є „вільними республіками" в межах СССР.

У Тант заповідає редукцію міжнародного війська ОН в Конґо

Об'єднані Нації. — Генеральний секретар Об'єднаних Націй У Тант заявив на своїй пресовій конференції у минулий вівторок, що головна частина місії Об'єднаних Націй в Конґо успішно закінчена і тому плянується зменшити 19 000 військо ОН в Конґо в найближчих двох місяцях на одну третину. У Тант ствердив, що покищо місія ОН в Конґо виконала те своє завдання, яким була допомога у переведенні внутрішньої консолідації тієї країни. Залишається та друга частина завдань, якою є зовнішня технічна й економічна (допомога) для Конґо. У Тант звернув увагу, що до цього часу, щоб виминути загрозу політичної пенетрації в Конґо, вся допомога для Конґа плила виключно через ОН, але на майбутнє ця допомога повинна йти однаково від ОН, як безпосередньо від різних країн, з якими конґолійський уряд дійде в цій справі до порозуміння. Ото ж рішальний голос на майбутнє матиме уряд Сиріля Адулі. З інших заторкнених на тій пресовій конференції У Танта справ найцікавішою була — дальшого відношення ОН до комуністичної Мадярщини. У Тант признав, що він дістав і прийняв запрошення від комуно-мадярського уряду поїхати до Будапешту, але ще не визначив терміну і не збірається так швидко їхати туди з уваги на „перевантаження працей".

Амбасадор Колер переконаний, що Хрущов хоче згоди

Вашинґтон. — Американський амбасадор у Москві, кол. керівник східньо - европейського відділу в міністерстві закордонних справ, Фой Колер, прилетів в минулу середу до Вашинґтону вперше за останніх чотири місяці, відколи він перейняв своє становище в Москві. На летовищі в Ню Йорку він заявив, що на його думку Нікіта Хрущов поважно змагає до замирення з Заходом та що „не маю підстави сумніватись у цьому". Однак він відмовився ближче увійти в цю справу, зазначив тільки, що не везе ніякого безпосереднього звернення від Хрущова президентові Кеннеді. Колер полетів до Вашинґтону для переведення основних розмов з Президентом і державним секретарем Діном Раском про дальшу політику у відношенні до Совєтського Союзу. Запитаний, що він думає про „вето", що його Франція заклала проти прийняття Британії до Спільного Господарського Ринку, Фой Колер відповів: „це ніяка тайна, що Совєтський Союз є проти Спільного Господарського Ринку. Більше не хочу на цю тему говорити".

● **30-го січня в Гайд Парку, Н. П.,** відзначено 81-роковини з дня народження Френкліна Д. Рузвелта тим способом, що на нагробнику його і його дружини пані Елінор Рузвелт покладено вінки. Вінок від президента Кеннеді поклав генерал майор В. С. Вестморленд — командант Військової Академії у Вест Пойнті. 5-річна Діяна Палермо з Ню Йорку поклала вінок від Крайової Фундації для поборювання поліо. Родину Рузвелтів репрезентував Джан А. Рузвелт, син колишнього президента.

КАНАДА НЕ ХОЧЕ АТОМОВОЇ ЗБРОЇ ВІД ЗДА

Оттава. — Канадійський прем'єр Джон Діфенбейкер різко відповів в минулий четвер 31 січня ц. р. на заяву американського Державного Департаменту з попереднього дня в справі атомового узброєння Канади, назвавши ту заяву „непрошеним втручанням Америки у внутрішні канадійські справи". Крім цього, канадійський прем'єр наtаврував оприлюднення Державним Департаментом своєї заяви в пів години після того, як її передано канадійському амбасадорові у Вашинґтоні, Чарльзові Річі. Канадійський парлямент, перед яким Діфенбейкер склав свою заяву, оплескував її антиамериканські звороти, однак опозиційна Ліберальна партія застерігається проти того, наче б американська заява мала на цілі допомогти канадійській опозиції в її боротьбі проти консервативного уряду Діфенбейкера. Цей останній у своїй промові в парляменті у зв'язку з заявою Державного Департаменту підкреслив, що та американська заява надзвичайно подібна до недавного виступу лідера Ліберальної партії Лестера Пірсона. Лідер Нової демократичної партії Т. С. Даґлас ще гостріше таврував Америку за її критику канадійської оборонної політики, підкреслюючи, що „Канада не є Ґватемалею, ані Кубою". Однак всі три канадійські опозиційні партії використовують критику збоку Америки для посиленої кампанії проти уряду Джона Діфенбейкера, дармащо солідаризуються з ним в його негативному становищі до атомового узброєння Канади. Однак канадійський міністер військових справ Д. С. Гаркнесс рішуче заперечив, наче б він хотів податись до димісії і наче б мала виникнути криза канадійського уряду.

Справа атомового узброєння стала причиною того несподіваного гострого спору. Ще попередній головний командант збройних сил НАТО ген. Лоріс Норстед твердив, що повновартна участь Канади в НАТО буде тільки тоді, коли вона матиме атомову зброю. ЗДА доставили Канаді 56 ракет типу „Бомарк" і 64 джетових суперсонічних літаків „Вуду", однак Канада до цього часу відмовляється прийняти атомові „головки" до тих ракет та атомові бомби для літаків „Вуду". Канада має разом з ЗДА спільну північно - американську оборонну систему, т. зв. НОРАД. Декларація Державного Департаменту засуджувала Канаду за її опозицію проти атомового узброєння, вказуючи на загрозу від совєтського атомового узброєння летунства та ракет, противагою яких може бути тільки власна атомова зброя — ракети й летунство. Однак канадійський прем'єр Діфенбейкер, який мусить рахуватись з внутрішньо - канадійською опозицією, вважає, що атомове узброєння Канади не має вирішного значення для оборони північно - американського континенту. Канадійського амбасадора у Вашинґтоні викликали на наради до Оттави.

Британський прем'єр порівнює де Ґоля з Вільгельмом II і Гітлером

Лондон. — Британський прем'єр Гаролд Мекміллен виголосив в минулу середу через радіо-телевізію велику промову до мешканців Британії, що її передавано також на континентальні західньо-европейські країни. Мекміллен надзвичайно гостро таврував політику Франції, що виявилась в 16-місячних переговорах з Британією про її приступлення до Спільного Господарського Ринку. Він скидав всю вину за розбиття тих переговорів на французького президента де Ґоля, який, мовляв, ввесь час сподівався, що ті переговори розіб'ються і був розчарований, коли вони виявляли щораз більшу однозгідність. Мекміллен признав, що відкинення внеску Британії було ударом для неї, але що „Британія переживе цей удар". Він заявив, що „Франція, бодай її теперішній уряд, дивиться назад, а не вперед". Де Ґоль — заявив Мекміллен — старається „запанувати в Европі та завернути годинник історії назад". Тут він пригадав, що обидві світові війни вибухли внаслідку намагання одної держави, „або здебільша одної людини", запанувати в цілій Европі „і створити фікцію об'єднаної Европи не на базі згоди та союзу і партнерства, а на базі сили". З свого боку Мекміллен заповів, що „мусимо співпрацювати з рештою світу, з З'єдиненими Державами, у рівнорядному і почесному партнерстві, і тому ми рішені стояти при атлянтійському союзі". Мекміллен ні разу не назвав імени де Ґоля, але вся його промова була яскраво звернена проти нього. Він підкреслював солідарність, що її виявили з Британією 5 інших західньо - европейських держав і заколот, що його де Ґоль вніс у вільний світ.

У СВІТІ

● **В Індонезії,** яка під диктаторським володінням президента Сукарна веде нібито невтральну, насправді комунофільську політику з великодержавницькими амбіціями, панує гостра харчова криза. Уряд веде пропаґанду за „добровільним" обмежуванням харчів в кожному хатньому господарстві. Навіть діти в сиротинці у Бандунґу мусіли проголосити „добровільні" дні посту, щоб заощадити риж.

● **У Кельні** (Кольонії) в Західній Німеччині арештовано 10 підлітків, які впродовж кількох місяців займались організованою крадіжжю, перепродуванням та розбіркою на частини авт. Всі вони належали до одної банди і всі походили з добрих родин, які навіть не підозрівали, що їх діти у вільному від науки часі займаються таким ділом. Поліція мусіла вислати кілька вантажних авт, щоб звозити ними частини розібраних авт, — ліхтарні, рефлектори, антени, радіоапарати, частини каросерії, — що були магазиновані у скринях в пивницях членів тієї банди.

● **Редактор програм московської радіостанції,** Владік (?) Краснов, втік у Штокгольмі з-посеред групи совєтських туристів ще 28 жовтня мин. року, але щойно в середу минулого тижня виступив на пресовій конференції. 25-річний москаль пояснював, що він з титулу своїх службових обов'язків перечитував західні газети, які відкривали йому чужий принадний світ, що його забажав особисто пізнати. Шведську мову вивчив в московському університеті, тому й рішив втекти у Швеції. Виїхав туди з групою совєтських туристів і відірвався від неї в одній департаментовій крамниці, замішавшись між покупців. Краснов вже дістав від шведських властей право азилю й продовжує студії чужих мов у Ґотебурґському університеті.

● **Сержант армії в Тоґо,** 27-річний француз Ецієн Нядема оповів докладно історію вбивства президента тієї західньо-африканської республіки Сильвануса Олімпіо. Він вислав був ніччю під час перевороту, що його вчинили військові змовники, дев'ять вояків, щоб вони арештували президента. Але той вискочив через вікно і скрився в городі, а відтіль старався продістатись до недалекого будинку американської амбасади. Коли вояки відкрили його, кричали до нього, щоб він піддався, але Сильванус Олімпіо продовжував бігти. Тоді вояки стріляли за ним і вбили його майже при вході до амбасади ЗДА. Тоґійські змовники запевняють, що вони не мали в своїх плянах убити президента.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian Newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc., 81-83 Grand St., Jersey City, N.J.
Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.
Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N.J.

Зброя на сторожі волі

Виступ секретаря оборони Роберта МекНамари на конгресовій комісії військових справ в минулу середу був знаменитою пробудкою до всіх співіснувальних комбінацій, до всіх надій на миролюбність Хрущова та на можливість запевнити світові мир на базі „розумних" компромісів з Москвою і Пейпінґом. У добі атомової зброї ніхто в світі не прагне до війни. Тому першим обов'язком усіх державних мужів у вільному світі є намагатися берегти бодай цей теперішній непевний стан, виповнений холодною війною та „малими" льокальними війнами на далеких континентах, — стан кращий за гарячу світову атомову війну. Річ тільки в тому, щоб змагання до миру не стало прагненням „миру за всяку ціну" і щоб ніколи не забувати, що не може бути миру без волі. Тому гасла „мир у неволі", часто повторювання американськими державними мужами, навіть тими, що у практиці провадять політику „співіснування", пригадує і тимчасовість цієї політики, і половинчатість нинішнього миру.

Політика „миру за всяку ціну" була б політикою капітуляції і ліквідації вільного світу. Закордонна політика Америки мусить знати межі, поза які не можна поступатися безперервному комуністичному натискові, ні в Европі, ні Азії й Африці, ні — від часу появи режиму Фіделя Кастра — на американському континенті. Щоб ця межа не була фіктивною, треба мати напоготові таку могутню збройну силу, щоб вона викликала найглибший респект у комуністичних імперіялістів. А що Москва і Пейпінґ висотують всі соки з нещасних громадян у своїх безкраїх імперіях, щоб розбудовувати щораз могутнішу збройну силу, то й вільні країни не сміють залишатися позаду. На жаль, створилась така ситуація, що — як авторитетно стверджує найновіше звідомлення сенатора Майкела Менсфілда, західньоевропейські уряди, хоч і живуть в добі „безприкладного динамічного добробуту", занедбують оборону своїх країн, безпосередньо загрожених большевицьким імперіялізмом. Тому Америка мусить далі грати ролю оборонця вільного світу, що її перейняла на себе в останній світовій війні.

Образ нинішньої міжнародної ситуації, що його в найзагальніших рисах накреслив МекНамара, і цифри, що їх він подав про збройні сили Америки та їх розташування у світі, доказують наявно, що цю свою ролю Америка грає дійсно, а не уявно. 56 більйонів долярів на оборону, з того 51 на збройні сили ЗДА, 5 більйонів на військову допомогу закордонові, 1 300 далекосяжних бомбовиків, із них 650 протягом 15 хвилин готових до бойової дії, 344 атомових ракети, 5-літній оборонний плян з детальним проведенням дальшого зброєння — все це не пусті слова, а могутня сила. До того ж МекНамара підкреслив свідомість постійної загрози збоку Пейпінґу в Азії, як і збоку Москви в Европі, — заявив готовість Америки перекинути до Південного В'єтнаму бойові дивізії, у випадку появи там регулярних північнов'єтнамських військових частин, і перестеріг проти розколювання збройних сил НАТО.

Комуно-китайська пропаганда закидала Хрущову, що він під час кубинської кризи злякався американського „паперового тигра". Хрущов відповів своїм пейпінґським однопартійцям - суперникам, що той паперовий тигр має „атомові зуби". Роберт МекНамара підкреслив, що отих зубів американського тигра не вільно легковажити, і світ, хто повірить у „паперову" вартість американської збройної сили, сам проти себе підпише засуд смерти. Нема іншого аргументу, як тільки аргумент сили, з яким рахуються большевики. Звіт МекНамари показує, що керівники Америки це знають і відповідно до того поступають.

Вільна українська наука

Найстарша українська наукова установа — Наукове Товариство ім. Шевченка відзначає цього року 90-річчя свого заснування. З цього приводу відбудуться в ЗДА і в інших країнах вільного світу, де існують Наукові Т-ва ім. Шевченка — в Канаді, в Европі і в Австралії — урочисті відзначення надбань і заслуг цієї „альма матер" української науки. Цього ж року, восени, відбудуться чергові Загальні Збори НТШ у ЗДА.

Рівнорядно з Науковим Т-вом ім. Шевченка існує і діє в різних областях української науки заснована в 1946-му році на еміграції Українська Вільна Академія Наук — УВАН. Так само, як і НТШ, ця Академія діє як окремі установи з тією ж назвою в ЗДА, в Канаді і в Европі. В 1960-му році УВАН у ЗДА відзначила 10-річчя своєї діяльности, а в неділю 27-го січня цього року відбула свої річні збори з вичерпним звітом про наукову, видавничу і бібліотечно-архівну діяльність.

Обидві установи продовжують, після виходу з окупованої московськими большевиками України цілої когорти науковців, достойно і жертвенно славні традиції вільної української науки, що її репрезентантами були то другої світової війни НТШ у Львові і ВУАН у Києві. У надзвичайно важких еміграційних умовах, без будь-яких дотацій збоку держави, на терені якої вони існують, обидві установи розвивають широку наукову і видавничу діяльність. Видавані Науковим Т-вом ім. Шевченка і записані славно в історії не тільки української, але й світової науки „Записки НТШ" і востаннє також статтева та гаслова Енциклопедії Українознавства, праці та доповіді репрезентують українську науку і її здобутки в бібліотеках і наукових установах світу. Ту саму ролю виконують і започатковані вже на еміграції „Анали" та окремі видання УВАН у ЗДА і різні наукові серії УВАН у Канаді.

За ввесь час свого існування обидві наукові установи, НТШ і УВАН, втішалися жертвенною підтримкою свідомих кіл українського громадянства. Про них не забували свідомі й невідомі українські емігранти у своїх тестаментах, записуючи на їх цілі чи то грошові суми, чи свої бібліотеки. Українська спільнота у ЗДА вможливила своєю жертвенністю НТШ і УВАН у ЗДА набути свої власні доми для ведення наукової праці і збирання та поповнювання бібліотек, різного роду збірок та архівів. Громадянство допомогло цим установам стати справжніми центрами не тільки наукових дослідів, але й інформації про українську справу і проблеми для наукових і громадських установ тих країн, в яких вони існують.

У багатьох випадках наукова діяльність НТШ і УВАН в різних ділянках була важливим стимулом також для українських науковців, що ведуть в Україні свою працю у важких умовах ворожої, спрямованої на русифікацію і знищення української культури, окупації. Досягнення і здобутки української вільної науки, зокрема видання назовні наукових установ, примушували совєтський режим іти на поступки українським науковим установам в краю і дозволяти їм видавати речі, які досі були там заборонені і цілком виключені. В деяких ділянках, зокрема в галузі історії і літературознавства, Академія Наук УССР і всі її Інститути не спромоглися зреалізувати не раз того, що змогли здійснити НТШ, УВАН чи приватні люди на еміграції власними, не раз дуже скромними засобами.

Усі ці досягнення і заслуги вільної української науки спонукують українську спільноту в діяспорі до ще більших зусиль, до ще більшої жертвенности для підтримки НТШ і УВАН в їхній безупинній і повній посвяти праці в тих наукових ділянках, що не можуть розвиватися в Україні, зокрема у висвітлюванні й стверджуванні української наукової правди і прав української нації на повне державне самовизначення.

ДЕМОКРАТИ І РЕСПУБЛІКАНЦІ У 88-му КОНҐРЕСІ

9-го січня почалася перша сесія 8-го Конґресу, який, хоч має поважну демократичну більшість, не без труднощів буде ухвалювати ті законопроєкти, що їх запропонує демократичний уряд президента Кеннеді.

В Сенаті є 67 демократичних сенаторів і тільки 33 республіканських. Отже, відношення проурядових голосів до опозиції — 2:1. І в Палаті Репрезентантів демократи мають поважну більшість — 258:177.

Коли б обидві головні американські партії, Демократична і Республіканська, мали тривку програму і коли б вони були так здисципліновані, як це бачимо в деяких европейських країнах, тоді уряд президента Кеннеді не мусів би турбуватися тим, що Палатна Комісія Правил мала 15, а не 12 членів. І у 87-му Конґресі демократи мали в обидвох Палатах більшість, але дуже важливі урядові проєкти не були схвалені, і ніхто не може твердити, що їх схвалить демократичний 88-ий Конґрес.

Американські партії ухвалюють свої тимчасові програми на крайових конвенціях, які відбуваються щочотири роки, в тому році, коли вибирається президента ЗДА. На цих номінаційних конвенціях приймається так звані виборчі платформи на час каденції вибраного президента. Але ці платформи, звичайно, лише загально з'ясовують становище партії до проблем внутрішньої і закордонної політики.

Плятформа президента Кеннеді з 1960-го року була дуже широка й щедра, але досі мало що з неї вдалося здійснити. Президент старається зробити це в 1963-му році, бо в наступному році на президентських виборах треба буде знов ставати перед виборцями - представниками обидвох партій.

Професор адміністрації в Корнельському університеті, Андрю Геккер, відповідаючи на запити, що є головною характеристикою обидвох партій, стверджує, що за найважливішу прикмету демократів вважають „лібералізм", а республіканців називають „консервативцями". Професор Геккер знає, що така характеристика є „стереотипною", хоч в основі правдивою.

Демократична партія стоїть при владі від 1930-го року, за винятком періоду 1952-1960 років, коли президентом був Айзенгавер. В цьому Конґресі вона має в Сенаті 67% сенаторів, а в Палаті Репрезентантів майже 60%. Як відомо, символом демократів є осел, а республіканців — слон. Карикатурист Равз намалював і представив „анатомію" цих двох партійних символів: в перекрої осла вмістив він представників національних меншин, мешканців великих промислових міст, громадян із південних стейтів, промислових робітників, американських патріцій і так званих „еґгедів", інтелектуалістів.

Республіканці вже довгі роки є в меншості. Вони здобули пост президента в 1952-му році завдяки тому, що мали популярного кандидата, героя світової війни — генерала Д. Д. Айзенгавера. Карикатурист Равз на „рентгенівській знимці" слона подає такі групи населення: представників великих промислових фірм і торговельних компаній, ремісників, мешканців малих міст, фармерів, жителів підміських районів, малих підприємців та старосвітських американців.

Тільки одна третина населення ЗДА є британського походження. Нащадки німецьких і скандинавських давніх імігрантів у своїй більшості вже забули европейські звичаї і почувають себе на 100% американцями. Але десятки мільйонів громадян — південно - европейського та середньо- і східньо - европейського походження — ще не засимілювалися до такої міри, щоб цілковито злитися з англо - саксами. Демократична партія є опікунчою всіх тих людей, що мають дідів і прадідів не-американського походження. Це саме відноситься й до негрів, які тепер виходять на політичну арену.

Підтримують демократів і мешканці великих міст та робітничі організації, бо демократи, як твердить Геккер, уважають себе „переможною стороною" і тому радо підтримують всіх „покривджених". Геккер пише про це так: „Демократичні законодавці готові завжди витрачати публічні гроші — які дуже часто походять із кишень республіканців — на різні добродійні цілі". Демократи виступають за так звану „добродійну" державу, за медичну опіку в рамах соціяльного забезпечення, за дешеві мешкання для широких кол населення, за якнайбільшу допомогу для безробітних і потребуючих. Демократи вважають, що треба допомагати людям, а республіканці називають це „купуванням виборчих голосів".

До Демократичної партії належить велика частина населення південних стейтів, білих і негрів. Негри вважають себе за покривджених, але А. Геккер твердить, що і білі населення на півдні ЗДА вважає себе за упосліджене супроти мешканців північних стейтів. Демократи мають велике число зарестрованих членів на півдні, але демократичні конгресмени з південних стейтів дуже часто не голосують із своїми однопартійцями. Південні конгресмени і сенатори є консервативними, і в більшості в Конґресі йдуть рука в руку із республіканцями.

Типовий республіканець — це „просперучий" американець. Його партія — Велика партія Лінкольна, в якій верховодили англо - сакси, бо інших національних груп у ЗДА тоді майже ще не було. Це партія великого бізнесу, і тому демократ Кеннеді так часто мусить заявляти, що він не є „проти бізнесу".

Ця партія є тепер партією меншости, бо більшість американців не може похвалитися особливими успіхами. — Правда, республіканці деколи звертаються з допомогою і до тих „нещасливців", але роблять це, згадуючи ті часи, коли не було допомоги для безробітних, не було старечих пенсій, робітничих спілок і податків, але — добре жилося в Америці.

Однак і республіканці не є аж такі одноцілі, як то воно собі уявляють. Серед них щораз виразніше вибивається

(Закінчення на стор. 3-ій)

МИХАЙЛО ДОНЕЦЬ — ЙОГО СМЕРТЬ І РЕҐАБІЛІТАЦІЯ

Фронт ще був далеко, але охоплені панікою большевики вже евакуювали Київ. Вулицями снувалися тяґарові авта, завантажені добром, що його награбували перед утечею партійні верховоди. Тут і там встановлювали „їжаки" — пороблені із залізничих рейок бар'єри, будували барикади з мішків, наповнених піском. Над містом кружляли німецькі літаки, і попіл масними клаптями осідав на обличчях і руках: це большевики палили архіви, ховали кінці в воду. По Києву розповзалися страшні чутки — про масові арешти, убивства в приватних мешканнях при невияснених обставинах. Прокинулась знову й шаліла пошесть шпигуноманії. Був початок липня пропам'ятного 1941-го року.

Одного з тих неспокійних днів поширилась по місту чутка про те, що арештовано й розстріляно популярного оперового співака Михайла Донця. Казали, що в його домі — в тому домі, що його нібито подарував артистові уряд — знайдено радіонадавчий апарат і документи, які свідчать про те, що в Берліні призначено Донця членом майбутнього українського уряду. І що на чолі того „фашистського уряду" стоїть Володимир Винниченко. Перелякані кияни з острахом оминали зловісний дім розстріляного артиста.

Про Михайла Донця в 4-му томі Української Радянської Енциклопедії написано, що народився він 23 січня 1883 року в родині робітника, а помер 10 вересня 1941 року. Отже, читач УРЕ, який під час війни не жив у Києві, подумає, що помер М. Донець природною смертю. До того ж і в списках „реґабілітованих" сталінських жертв ім'я його не згадувано. З 1930-го року був М. Донець „народним артистом УССР" — висока дуже честь, яку мало хто з підсовєтських артистів заслужив. У 1906 - 1913 рр. виступав в оперовому театрі Зіміна в Москві. Разом із славним співаком І. Алчевським, братом відомої української поетеси, влаштовував концерти української музики. Від 1913 року — соліст Київського оперового театру. „Артист великого сценічного таланту і майстерности, — читаємо в УРЕ, — Донець з успіхом виконував головні партії басового репертуару в операх: „Фавст", „Тарас Бульба", „Хованщина", „Борис Годунов", „Наталка Полтавка", „Запорожець за Дунаєм" і ін.

4-тий том Української Радянської Енциклопедії підписано до друку 12-го січня 1961-го року. А 24-го січня цього, 1963-го року в київській газеті „Радянська Культура" з'явилася стаття М. Рильського п. з. „Михайло Донець — до 80-ліття з дня його народження". Тепла стаття, немовби вінок на могилу другові . . .

„Я був зв'язаний з Михайлом Івановичем особистою дружбою, — пише М. Рильський, — я ніколи не забуду наших спільних рибальських і мисливських подорожей, наших палких розмов і суперечок про мистецтво та його шляхи, не забуду гостелюбної господи, де Михайло Іванович та дружина його Марія Едвардівна Тессейр - Донець, славна вчителька цілої плеяди співаків, ласкаво приймала своїх друзів та знайомих біля палаючого вечірнього каміна. Полум'я цього каміна досі гріє мені серце . . ."

З статті М. Рильського ширше довідуємося про Михайла Донця як людину і артиста. Це ж він, Донець, ентузіаст української опери, стояв при її колисці. Це він був особистим другом і учнем мистців українського театру — Садовського, Саксаганського, Заньковецької. На схилі свого віку — пише М. Рильський — Заньковецька не називала Донця інакше, як синком.

УРЕ не згадує, що, живучи в Москві, М. Донець брав діяльну участь в музично-драматичному гуртку „Кобзар" і був — поряд із славетним фольклористом Ф. Коршем, композитором І. Сацом та співаком І. Алчевським — одним із засновників цього гуртка. На Шевченківському вечорі 1911 року, влаштованому „Кобзарем", Михайло Донець зворушив до сліз М. Лисенка виконанням його творів на слова Шевченка.

„Нема чого й казати, — пише Рильський, — що серед зірок першої величини, які сяяли тоді на небі української опери, серед тих, хто приніс тому блискучу перемогу українському мистецтву, був М. Донець".

М. Рильський пригадує: „Колись В. Д. Манзієві, як режисеру - постановнику, В. Л. Йоришу, як музичному редакторові та диригентові, набігла нещаслива думка дописати до „Запорожця за Дунаєм" акт, якого у Гулака-Артемовського не було — „Карась в гостях у султана". З цим художньо невиправданим і цілком недоречним „балетним" актом і був поставлений „Запорожець". Дія акту зводилась, власне, до того, що султан і Карась сидять у палаці, „покурюють добрий тютюнець", а перед ними в танцях, музика до яких сильно нагадувала „Половецькі танці" в „Князі Ігорі", вихиляються султанські одаліски. Карась був здивованим і мовчазним споглядачем цих танців — і як же намагався бідолашний Михайло Іванович хоч якимось жестом, хоч якоюсь німою, уявною розмовою з султаном оживити цю мертворожденну тію!"

А закінчує свою статтю М. Рильський такими словами: „Лихі обмови спричинилися до того, що М. І. Донець дочасно вирваний був смертю з наших рядів".

Те, що невільно було розкрити УРЕ в 1962-му році, дозволено сказати М. Рильському в 1963-му. Отже, чутки, що облетіли були Київ у перших тижнях війни, потвердились, як потвердились і потверджуються тепер дуже багато інших чуток і поголосок, що кружляли свого часу по Україні. Але, убиваючи потайки, в підвалі, славного українського артиста, большевики все ж таки мусіли оглядатися на народ, бодай на „совєтську громадськість", витворюючи опінію про Михайла Донця як про німецького запроданця - колябораната. І тому це вони, московські чекісти, вплутували в ті чутки „український фашистський уряд" на чолі з Винниченком і Донця, як його нібито майбутнього міністра мистецтв.

В. С-ко

ГОЛОС ЧИТАЧА

„Наша дума, наша пісня . . ."

На таку тему в ч. 11 „Свободи" д-р Ігор Соневицький вмістив статтю, в якій обговорив збірник д-ра Зиновія Лиска, що зібрав коло 12 000 українських пісень, з них багато вкрадених безсоромно нашими сусідами. Це буде епохальне, історичне видання. Д-р Соневицький наприкінці своєї статті завважує:

„Тільки ж видання такої праці коштовне. Воно ніяк не може рахувати на заробіток, воно призначене на ратування нашого престижу в очах світу. Не видасть його чужа держава, не видасть ніякий окупант, бо це не в його інтересі. Обов'язком української суспільности на еміграції фінансово допомогти видати цю монументальну працю в якнайкоротшому часі.

„Прочитаєш, дорогий читачу, „обов'язком української суспільности" і — заспокоїшся: хай, мовляв, суспільність допомагає. Але ж та суспільність — то Ти! Допоможеш? Чи справді „наша дума, наша пісня не вмре, не загине"? Чи не допоможеш? Тоді хай далі непоінформований чужинець роздаровує наші скарби нашим любим сусідам".

Стільки д-р І. Соневицький. Важливі то слова, і тому я дозволив собі їх повторити, бо в цих словах криється велике наше горе. Згадка, що видання цінне, вказує на те, що, беручи нашу дійсність до уваги, наклад його може бути дуже низький, скажімо — 3 000, а ціна книжки, знову таки беручи її монументальність, — досить велика. І мені не дає спокою думка, що цю книгу неоціненної вартости, скажім собі таки правду, мусить купити лише тих 3000 українців, любителів книжки, любителів української культури, українських цінностей.

Маючи немалий досвід у кольпортажі книжок, я хочу сказати таке. Видавмо, замість двох чи трьох тисяч, — 20 000 накладу. І замість, скажімо $10-12, даймо цю книжку в розпродажі по $4, і таку ціну брати на передплату. Я можу сміливо твердити, що на нашому терені я сам по $4 зможу за якийсь час продати 100 примірників. Якщо ціна буде 10 чи 12 долярів, то не ручусь за 4 примірники. Висновки: в першому випадку я можу продати книжок на $400, а в другому, скажім, на $50. Хай же ця книга-збірник стане приступною для широких кіл громадянства, а не тільки для обмеженого числа.

На сторінках „Віри й Культури" митрополит Іларіон пише, що він приготовляє повне видання творів Шевченка в накладі 100 000 примірників, по $1 за примірник. Я ставлю питання: хто з нас не купить цього видання? Якщо ми можемо купити видання М. Денисюка за $60, то, я гадаю, за $1 видання розійдеться протягом кількох тижнів. А тої заввага не тільки д-ра Соневицького, а й інших, що видання незарібкове, — відпаде. Видавці добре знають, що кошти видання величезні першої, скажімо, тисячки, а наступні дешевші й дешевші. Тому я голосую за видання монументального збірника д-ра З. Лиська накладом 20 - 30 тисяч. В останньому ціна буде це менша, і тоді кольпортери таку книжку розпродадуть і кольосальний труд д-ра З. Лиська, який він вложив в цей збірник, щоб перед світом голосно сказати „чия правда, чия кривда і чиї ми діти?" — буде відповідно винагороджений.

Мені здається, що коли ми незадовго прочитаємо на сторінках „Свободи", що приймається передплату на збірник д-ра З. Лиська в сумі — $4, то сотні, а то й тисячі наших людей поспішать з тією передплатою, і що будемо тішитися по своїх домах пречінним набутком української культури.

Петро Ямняк

Галина Лащенко

ОЛЕНА ТЕЛІГА

(4)

1-го вересня 1939 р. почалась війна. Гудуть сирени, мешканці Варшави тікають до бомбосховищ. Президент Мосціцький з промовою звертається до поляків, закликає їх стати на захист Речі Посполитої. Рухаються без перерви військові колони... Приїздять перші втікачі з західніх районів Польщі і оповідають жахи. Навколо Варшави риють окопи.

В тій атмосфері панічного настрою у Варшаві Олена Теліга лишалась спокійною, самоопанованою. Мала, зрештою, школу — пережила підлітком війну, яка з особливою силою лютувала в Україні.

В грудні 1939 року Теліги переїздять до Кракова, де життя Олени переходить в нову фазу. Вона стає головою мистецького товариства „Зарево", хоч тепер це менше її цікавить. Зате з захопленням викладає на курсах організаційного активу, працює над постачанням матеріялу для боротьби ОУН. О. Жданович пише: „Дискутування проблем, установлювання напрямних — це те, що її найбільше цікавило". Цікавила її також нелеґальна праця над складанням відозв, летючок, вишкільного матеріялу. Тут вона почувала себе „в рядах справжніх воїнів підпілля, — пише О. Жданович. — Тут панувала діловитість і точність, зумовлена напругою сталої гри зі смертю".

Олена Теліга напружено слідкувала за подіями на Карпатській Україні 1938-39 р. р., хоч сама безпосередньої участи там не приймала. А 1940 р., коли в рядах націоналістів стався розкол, вона це дуже боляче переживала.

Переходовим етапом на Київ був Львів. Життя в місті, після дворічного перебування там большевиків, було важке. У Теліги виникли труднощі з мешканням, з харчовими картками, вона не мала права на побут, але мало звертала на все це уваги. Розпитувала людей про їх життя під Совєтами. Шукала шляхів, як ліпше пізнати умови життя свого народу, як наблизитись до нього, „злитись знову зі своїм народом".

Наступний етап в її дорозі на Київ — Рівне. Невеличке волинське містечко було переходовим пунктом. Через Рівне таємно пересилалось патріотичну і пропаґандивну літературу, і все це під боком у райхскомісара Коха, який те місто обрав своїм осідком. В Рівному ж була централя Гестапо для України.

Теліга бачила, як рівенськими вулицями німці гнали полонених з фронту, пристрілюючи тих, що не могли далі йти. Бачила, як били селян, які давали полоненим кусник хліба, як ті полонені, виснажені від голоду, працювали при розбиранні румовищ. В атмосфері цього неспокою Олена Теліга пише статтю „Братерство в народі". І як же сучасно звучать її слова: „Але з півночі, з Москви, віяло, дмухало, курилося... Україну застала справжня хуртовина чужих темних гасел".

22-го жовтня 1941 р. Олена Теліга приїхала до Києва. Як визначний член ОУН, вона зорганізувала і очолила Спілку Українських Письменників. При цій Спілці почав виходити літературний тижневик „Літаври", що його редаґувала О. Теліга. В передовій статті „Наростіж вікна" вона кличе до вільної творчости всіх майстрів пера. Кличе їх стати самими собою і відчути свою приналежність до народу.

Працювати було важко. Нелеґальне становище, недоїдання, гостра зима. Старших письменників мало, бо майже всіх їх вивезли большевики. На сходини приходить найбільше молоді. Вона піддайніша на нові гасла, але вона найбільше збольшевичена. Твори, які приносять до редакції, принаймні більшість їх, бездарні чи крайньо сервілістичні супроти німців. О. Теліга такі твори відкидала. Звикла бути в оточенні людей, які її розуміють, а тут невідомо було, хто ворог, а хто друг? Ті, що з нею приїхали, були всі друзі, але місцеві? А вона ж приїхала на батьківщину, „щоб далі йти — дорогою одною".

Ще на чужині такими словами вона зверталась до своїх земляків під Совєтами у вірші „Поворот":

„Заметемо вогнем любови
межі."

В статті „Братерство в народі" писала: „Понад усе мусимо відчувати нерозривний зв'язок крови — братерство в народі... Суворе підпорядкування себе безсмертним і невмолимим вимогам нації — дозволить їй стати перед світом у весь свій потужній зріст". Її внутрішня схвильованість, цілеспрямованість, повні захоплення слова, відвага відверто сперечатись і твердо боронити свої позиції і при тому чар молодої привабної жінки, — все це робило вражіння.

Головною метою націоналістів на українських землях, звільнених від 21-річної совєтської окупації, було організувати духовість української людини. Таким організатором була й Олена Теліга. В статті „Розсипаються мури" вона писала: „Чужі, ворожі руки встигли виховати покоління, ограбоване з усіх найбільших людських духовних цінностей — національних почувань".

Історія твориться вірою в щось абсолютне і вічне. Ті, що пішли в Україну 1941 р., понесли цю віру на східні українські землі. Прийшов час зустрічі підсовєтських людей з еміґрацією і з людьми, що прибули із Західньої України. Скільки було радісних зустрічей, перезважно з людьми старшої ґенерації, але й скільки відчувалось неприязні, спочатку прихованої, а як почались переслідування приїжджих німецькими урядами, цілком відвертої.

Про це пише Теліга в своєму останньому листі до О. Л.: „З того часу не минуло ще трьох місяців і все вивернулось на другий бік, а люди також на другий бік вивернули своє відношення до нас". Все ж, не зважаючи на жахливі умови, ворожість москалів і помосковщених елементів, большевицьких провокаторів, які доносами й підкопуванням нищили українські національні сили німецькими руками, за неймовірно короткий час зроблено багато. Навіть російський журналіст, Николай Февр, який з еміґрації поїхав тоді на звільнені від большевиків землі, мусів визнати, що „українським сепаратистам вдалося захопити спочатку ряд позицій в адміністрації, пресі". Це важливе признання, бо його висловив ворог української незалежности.

Україна стала прерією дикого Заходу, де не діяли ніякі закони, крім закону сильного. „Атмосфера в цілій Україні згущувалась, а в Києві зокрема", — згадує в статті „На зов Києва" О. Жданович.

Генерал Валентин Трутенко

(В десятиліття з дня смерти)

Далеко від Рідної Землі, в Сант Яго, Чіле, по довгій недузі упокоївся в Бозі 30 січня 1953 року генерал-хорунжий Валентин Трутенко.

Покійний народився в Звенигородці на Київщині 12 березня 1881 року. Вже на 16-му році життя вступив добровольцем в Переяславський піх. полк, потім кінчив з відзначенням Чугуєвську (на Харківщині) військову школу і як молодий старшина брав участь в японсько-російській війні. На початку 1-ої світової війни він був полковником і командував 175-м Батуринським полком. За військові заслуги в російській армії одержав найвищі відзначення за особисту відвагу включно до ордена св. Юрія та „золотої зброї" з написом „за хоробрість". В Карпатах під Ліською розбив частину німецької армії, яка в багато разів була сильніщою від його полку, за що був представлений до генеральської ранги. В боях генерал був п'ять разів ранений, але глибока віра в Божу поміч залишала його при житті. Маючи веселий і життєрадісний характер при умінні ще й добре репрезентуватись, він користався щирою любов'ю у своїх підлеглих старшин і вояків.

З вибухом революції в Росії він зукраїнізував свій Батуринський полк і з ним аж з-під Риги дістався на Україну і там віддав себе до диспозиції українського уряду. За Гетьманської влади був начальником водних шляхів Січеслав-Черкаси, а за Директорії — спершу помічником команданта Юнацької школи в Житомирі а потім Начальником Старшинської Стрілецької школи в Могилеві.

В кінці 1919 р. вирушив на чолі 3-ої Стрілецької дивізії в Зимовий похід, після повороту з якого знову став начальником Спільної Юнацької школи. За його сміливі й удатні напади на російсько-большевицькі військові з'єднання діставав від Української влади пропам'ятні відзначення, а совєтська влада виписала за його голову 750 тисяч карбованців, але Бог його зберіг.

В лютому 1920 р. був інтернований з армією УНР в Польщі, звідки в 1924 році переїхав до Чехословаччини. Там мав пропозицію від президента ЧСР прийняти горожанство й бути прийнятим на військову службу ЧСР, але він мріяв про повернення на Батьківщину і про відновлення Української вільної держави і відмовився від тієї пропозиції а тільки приняв посаду інженера в фабриці зброї Шкода, де й працював 20 років.

На еміграції в Празі генерал був діяльним на церковному, національно - громадському та українському політичному полі. Він був головою Військової Ради, Союзу Українських Державників, Українсько-Білоруського Т-ва та Української Православної Парафіяльної Ради.

З окупацією ЧСР німецькими військами, між іншим, стався цікавий факт. Довідавшись про перебування в Празі генерала, німецьке місцеве командування запросило його зробити для німецьких старшин фаховий виклад про те, як він за 1-ої світової війни розбив великі німецькі сили в Карпатах і генерал тим запрошенням радо скористався, похвалившись своєю перемогою, а колишні вороги гратулювали своєму колишньому переможцеві.

З захопленням Чехії большевиками генерал Трутенко емігрував на захід в Німеччину і там, перебуваючи в таборах ДП, продовжував свою громадську й політично-національну чинність. Тоді він був покликаний до складу Вищого Проводу ГетьманськогоРуху, був, як заступник Військового Отамана Українського Вільного Козацтва, членом Гетьманської Ради та головою Української Парафіяльної Ради.

З виїздом української еміграції за океан генерал поселився в Південній Америці в Чіле, де й кінчив своє життя в невідрадних матеріяльних і моральних обставинах, але не покидаючи до останніх своїх днів служби своїй українській громаді, головою якої був в Сант Яго. Та ж громада і відпровадила Покійника на місце останнього відпочинку, відповідно вшанувавши його при похоронах масовою участю без різниці віровизнання й місця походження.

Покійний генерал лишив по собі цінну спадщину, а саме: спогади про славний Зимовий Похід та про 3-тю Стрілецьку дивізію.

Осиротив він п'ятьох синів, давши всім їм високу освіту, одну доньку і двадцять трьох внуків.

Демократи і Республіканці у 88-му Конгресі

(Закінчення із стор. 2-ої)

нагору ліберальна група, яку схолюють такі політики, як нюйоркський губернатор Н. А. Рокефеллер і сенатор із того самого стейту Джекоб К. Джевітс.

Гоккер каже, що Республіканська партія має свіх прихильників головним чином по селах і містечках. Число фармерів, як відомо, зменшується, але статистика з 1960-го року занотувала, що ще 90 мільйонів американців живуть у сільських районах і в містах, що мають менше, як 75 000 мешканців. Це — американська провінція, і республіканський провінціял захоплюється незалежністю та індивідуалізмом. Він не вимагає допомоги від уряду, й не може зрозуміти, що хтось може тієї допомоги потребувати. Виїмок творить допомога фармерам, які є продуцентами життьових цінностей. Республіканець вірить у місцеву самоуправу і є проти втручання до неї федерального уряду. Старе ядро республіканців таки консервативне, воно обожувало колись сенатора Тафта, а тепер його провідником є сенатор Беррі Голдвотер.

Більшість республіканців побороюють програму президента Кеннеді не тільки тому, що вони в опозиції до уряду але й тому, що ця програма не відповідає їхній ідеології. Ліберальні республіканці декілька мусять переступати партійну лінію і голосувати разом із демократами.

З НАШИХ БУДНІВ

ЛИЦАР ЦЯПКА НА ВЕЧЕРНИЦЯХ?

„Свобода" вже повідомила, що її редакцію і ясну канцелярію Батька - Союзу відвідав під час Свят сам Лис Микита з Дітройту в особі Едварда Козака-Ека. Не було ж у нашому щоденнику згадки про те, що Лис із Дітройту склав візиту своєму тезкові з Ню Йорку, тобто загостив до бару „Лис Микита" в Народньому Домі.

Як можна було сподіватись, зустріч обидвох „Лисів" пройшла в святковій атмосфері, тому не треба дивуватись, бо вона відбулась в Навечер'я Різдва Христового, старого стилю. Привітати Ека прийшли такі його вірні друзі з рідної Богеми, як Йосиф Гірняк, Михайло Мороз, Євген Блакитний, такі щирі прихильники мистецтва, як інженери Сумик і Лепкалюк. Колядки й щедрівки поплилися назадово перед тим, як зійшла перша зірка... Врешті декому з колядників замість одної зірки привиджувалось по три або п'ять, в залежності від асортименту коньякія.

Достойний гість з Дітройту, шануючи місцевий календар, відмовився категорично від ковбаси і закусював рибкою, хоч такої жертви від нього, новостильника, ніхто й не домагався. Жаль великий, що не дійшов до гесної кумпанії друг Микола Понеділок, ніженьки собі ущибнувши на закінчення старого року.

Під час тієї пам'ятної зустрічі виявилось, що дорогий гість не приїхав до Метрополії з порожніми, так сказати, руками, а привіз декілька красних картин в еківському стилі, серед них 1-ну, особливо хорошеньку: вимарш на війну стрілецького Дон Кіхота, преславного Цяпки-Скоропада, що сидить гордо на своїй, історичній вже, кандибі і розпитує, ги далеко кара... Еко, сам бувший Усусус, відтворив легендарного Лицаря Залізної Острогі з великим артизмом і пієтизмом, обдарувавши його замашистим козацьким вусом і осесідцем, новим насованим одностроєм, як теж відповідною шаблею. Дівчата і молодиці аж умлівають на вид такого бравого кавалериста, що його показав мистець дуже й дуже ніжсконливо.

Я не хотів би вставати в компетенцію Ділового Комітету і пп. Аранжерів традиційних вечерниць „Червоної Калини", що відбудуться, як усі знають, в суботу 16-го лютого ц. р. у величавій залі „Манхеттан Сентер", в якій то наша еміграція в 50-их роках так завзято маніфестувала і протестувала, а тепер не менш завзято витанцьовує...

Проте, мені здається, що презентація дебютанток, кажуть, цього року кращих, ніж всіми попередніми, повинна відбутись якраз перед портретом Лицаря Цяпки - Скоропада, робота нашого Ека. Хай оспівано в піснях Дон Кіхотові з містечка Рудок, що десь тепер гериює на своїм Росінанті по райських левадах і далі шукає кадри, приємно зробиться на тому світі, що улюблене ним за життя красне дівоцтво і тут його обшановує, на цій землі Вашингтона!

Ікер

● Провідник республіканської більшости в нюйоркському Сенаті стейтовий сенатор Волтер Дж. Магоні твердить, що федеральні агенти нишпорять в нюйоркському стейті, щоб знайти які-будь інформації, які могли б пошкодити славі нюйоркського губернатора Нельсона А. Рокефеллера, який має бути республіканським кандидатом в 1964-му році.

• Перший студент негр у Міссіссіпському університеті Джеймс Г. Мередіт заявив, що він не залишає того університету і записується на весняний семестер. 29-річний Мередіт заявив 200 журналістам таке: „Я бачу познаки, що в майбутньому зможу ходити до школи серед сприятливих, якщо не серед ідеальних умов".

УМІ В НЮ ЙОРКУ ВЛАШТОВУЄ ВЕЛИКУ ДИТЯЧУ ІМПРЕЗУ

Український Музичний Інститут в Ню Йорку влаштовує в неділю 3-го лютого ц. р. в залі Українського Народного Дому о год. 2-ій по полудні виставу дитячої опери „Коза Дереза" під режисурою Олімпії Добровольської і під музичним керівництвом проф. Володимира Цісика. Вистава викликала велике зацікавлення не тільки в Ню Йорку, але і в інших українських осередках метрополітальної округи, із яких зголошено вже групи дітей, які приїдуть спеціяльними автобусами на цю дитячу імпрезу. Після вистави відбудеться дитяча забава — костюмівка.

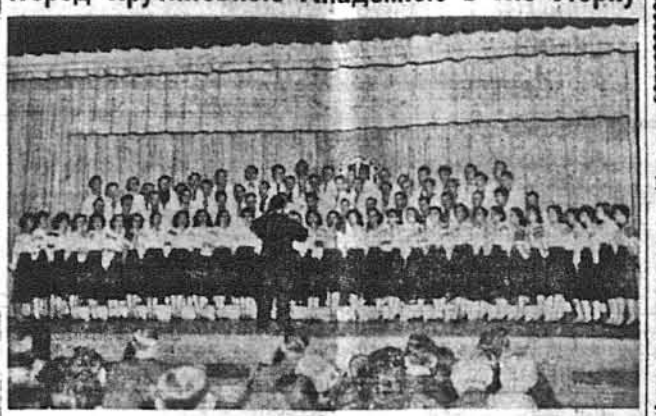
ЯРОСЛАВ КУРДИДИК ГОВОРИТИМЕ ПРО УКРАЇНСЬКУ ЗБРОЙНУ СИЛУ

Український Військово-Історичний Інститут при Науковому Т-ві ім. Шевченка в ЗДА влаштовує в суботу 2-го лютого цього року о годині 7-ій увечері в УКРАЇНСЬКОМУ ІНСТИТУТІ АМЕРИКИ 2 Схід 79 вулиця в Ню Йорку, Наукову Конференцію на якій ред. Ярослав Курдидик виголосить доповідь для ширшого загалу, на тему „Якою може бути українська збройна сила".

Конференцію відкриє і буде нею проводити директор Українського Військово-Історичного Інституту. сотник Зенон Стефанів.

Купуйте в підприємствах, що оголошуються в „Свободі"

Перед Крутянською Академією в Ню Йорку

Українські Молодечі Організації м. Ню Йорку влаштовують в неділю 3-го лютого Крутянську Академію в Джюньйор гай скул при Евені „Б". На Академії співатимуть „Боже Великий Єдиний". Проситься всіх молодих співаків нюйоркських хорів і тих, що вміють співати, щоб взяли участь в тому хорі, що виступатиме на цій Академії. Генеральні проби цього хору відбудуться в суботу і в неділю о год. 3-ій по полудні в Культурному Центрі Авраменка при 12 Площа св. Марка в Ню Йорку. На фото: Хор українських молодечих організацій під час Крутянської Академі минулого року.

Північно-в'єтнамські комуністи підтримують СССР проти Китаю

Токіо. — Японська преса принесла вістку, що північно-в'єтнамські (в'єтмінські) комуністи заявились по стороні Хрущова в його спорі з китайським ватажком Мао Тсе-тунгом за інтерпретацію творів Маркса-Леніна з практичним застосуванням в актуальній закордонній політиці. З нагоди відвідин в столиці комуністичного Північного В'єтнаму Ганой чехо-словацького президента Антоніна Новотного, в'єтмінський ватажок Го Чімінг і Новотни підписали комунікат, в якому вони схвалюють і поручають політику „мирного співіснування", що її проводить Хрущов, та називають Совєтський Союз „центром соціялістичного табору". Про комуністичний Китай згадано у тій спільній декларації тільки побіжно, на сірому кінці. Ще недавно Північний В'єтнам, однаково як Північна Корея солідаризувались з Пейпінгом проти Москви. Пейпінг давав постійно найбільшу економічну і військову допомогу Північному В'єтнамові в його диверсійній акції на терені Південного В'єтнаму. Тим часом пейпінгське радіо передало гостру атаку проти недавнього східньо-берлінського комуністичного з'їзду, на якому його учасники зробили демонстрацію проти комуно-китайського делегата Ву Гшію-хуана. Пейпінгське радіо назвало поведення берлінського з'їзду „вульгарним й просто невірогідним", при чому персонально заатакувало Хрущова за його „суперечності".

• У Тунізії розстріляно десять осіб. причетних до останньої змови на життя президента Габіба Бурґіби.

БАТЬКИ; Зв'яжіть замолоду Ваших дітей з найстаршою, найбільшою й найбагатшою українською національною установою поза межами Батьківщини, якою є Український Народний Союз, щоб забезпечити їм кращу будучність, а нашій громаді у вільному світі нового свідомого члена!